

5. cvičení – návrh a posouzení výztuže desky

Jednotky

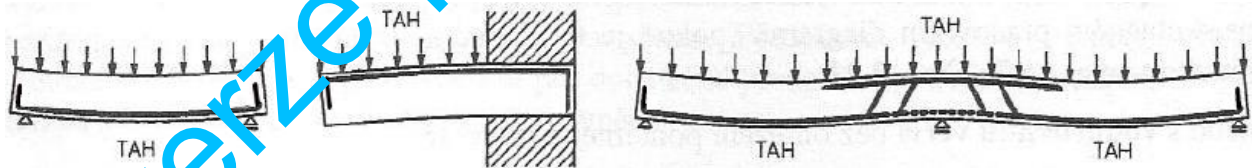
- Ve statických výpočtech se nejčastěji pracuje s jednotkami síly (N, kN), napětí (kPa, MPa) a délky (mm, cm, m).
- Jako nejjednodušší prevenci chyb doporučuji vždy dosazovat **kompatibilní jednotky**. Zkontrolujte a dodržujte jednu z variant:
  - 1) N - mm - N/mm² - MPa; pro momenty pak vychází nepraktická jednotka N.mm – vydělené 10⁶ a dostaneme kN.m,
  - 2) kN - m - kN.m - kN/m² - kPa; plochu výztuže pak vyjadřujte ve tvaru $a \cdot 10^{-6} \text{ m}^2$ kde a je plocha v mm².
- Pokud do vztahů dosazujete důsledně v jednotkách jedné z variant, výsledek je opět v těchto jednotkách.

Profily výztuže

- Ve standardním výrobním programu železáren jsou tyto profily výztuže v mm: 6 – 8 – 10 – 12 – 14 – 16 – 18 – 20 – 22 – 25 – 28 – 32. **Jiné nikdy ne navrhujte.** Nikdo tedy nebude mít ve svém cvičení použity např. profily 13 nebo 24!!!

Působení ŽB průřezu

- Nezbytný teoretický výklad k problematice působení železobetonu proběhl **na přednášce**. Zde jsou zdůrazněny pouze základní principy a vztahy nutné pro výpočet domácího cvičení.
- Beton má dobrou pevnost v tlaku, jeho pevnost v tahu je ale jen cca desetinová. Proto je nutno do tažených míst ohýbané konstrukce navrhnout výztuž.
- Taženou stranu poznáte podle deformace (viz obr. nosníků), při vykreslování vynášíme ohybové momenty na taženou stranu. U tohoto povrchu ohýbaných prvků (desek, trámů) bude tedy umístěna navržená tahová výztuž = **hlavní nosná podélná výztuž**.

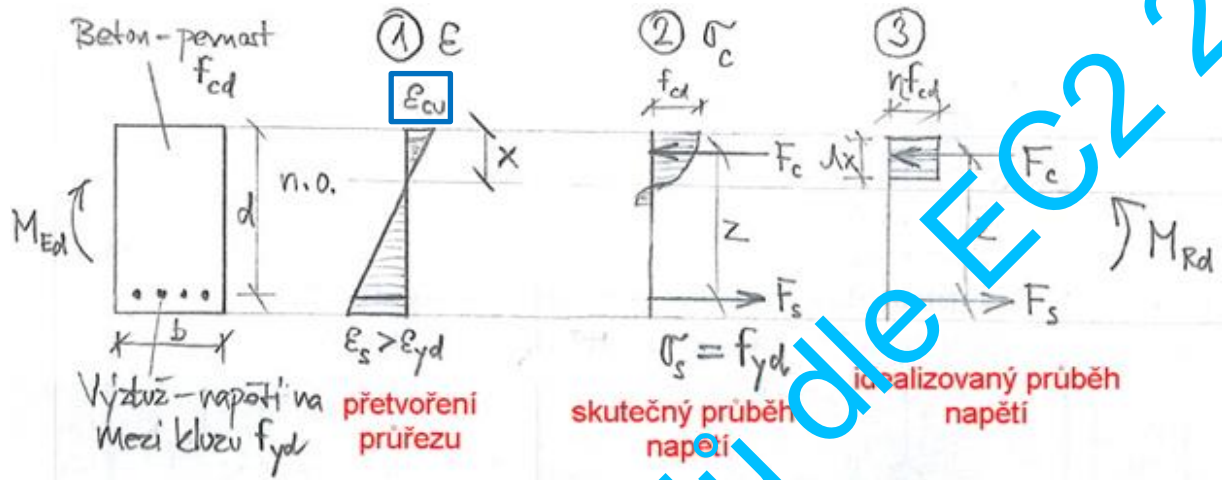
- Pro návrh vyztužení musíme znát hodnoty základních materiálových charakteristik použitého betonu (návrhová hodnota pevnosti betonu v tlaku f_{cd}) a betonářské výztuže (návrhová hodnota meze kluzu f_{yd}):

$$f_{cd} = \frac{f_{ck}}{\gamma_c},$$

$$f_{yd} = \frac{f_{yk}}{\gamma_s},$$

kde f_{ck} , resp. f_{yk} jsou charakteristické hodnoty pevnosti betonu v tlaku, resp. meze kluzu výztuže, γ_c je součinitel spolehlivosti betonu ($\gamma_c = 1,5$), γ_s je součinitel spolehlivosti výztuže (pro betonářskou ocel $\gamma_s = 1,15$).

- Následující schéma zobrazuje průběh přetvoření, napětí a sil v železobetonovém průřezu na mezi únosnosti, kdy jsou dosaženy mezní hodnoty poměrného přetvoření a napětí. **Je nutné toto schéma pochopit.** Pak není potřeba si výpočetní vztahy pamatovat – kdykoliv si je snadno odvodíte. Číslování obrázků odpovídá číslování odstavců:

- Průřez na obrázku je zatížen návrhovým momentem M_{Ed} ¹⁾, který vyvolává tah ve spodních vláknech. Výztuž je proto umístěna u spodního okraje průřezu. Těžiště tažené výztuže leží ve vzdálenosti d od tláčeného okraje průřezu. Parametr d označujeme jako **staticky účinnou výšku průřezu**, šířka průřezu je b .
- Uvažujeme, že v mezním stavu únosnosti – dále MSÚ (při působení ohybového momentu, který se rovná hodnotě M_{Rd} , tj. momentu únosnosti) je v krajních tlačенých vláknech dosaženo **mezního poměrného přetvoření betonu** ϵ_{cu} . Aby platily dále uvedené úvahy, musí být v tomto okamžiku **tažená výztuž již za mezi kluzu**, tj. přetvoření výztuže ϵ_s musí být větší než přetvoření na mezi kluzu ϵ_{yd} , a tedy pro napětí ve výztuži platí $\sigma_s = f_{yd}$. Tento předpoklad se ve výpočtu ověřuje, postup bude uveden později. Hodnota x představuje **výšku tlačенé části průřezu**.
- Skutečné rozložení napětí v betonu na mezi únosnosti odpovídající momentu M_{Rd} odpovídá pracovnímu diagramu betonu. V tlačенém betonu je dosaženo pevnosti betonu v tlaku f_{cd} . Integrací napětí v tlačенém betonu dostaneme výslednou sílu v betonu F_c . Aby platila rovnováha sil v průřezu, musí být síla ve výztuži F_s **stejně velká**, pouze opačně orientovaná (síla v tažené části betonu se zanedbává). Působíště těchto dvou sil leží ve vzájemné vzdálenosti z , kterou nazýváme **rameno vnitřních sil**. Hodnotou sil a velikostí ramene je dána **únosnost průřezu v ohybu = moment únosnosti M_{Rd}** .
- Pro výpočet zavádíme **idealizaci**. Skutečné napětí v betonu nahrazujeme **obdélníkovým průběhem** napětí. Hodnotu rovnoměrného napětí uvažujeme ηf_{cd} ($\eta \leq 1$). Aby byla zachována poloha síly F_c , uvažujeme výšku rovnoměrně tlačенé části pouze λx ($\lambda \leq 0,8$). Pro betony běžných pevností (do třídy C50/60) se uvažuje $\eta = 1$ a $\lambda = 0,8$.

¹⁾ Pro lepší orientaci je dobré znát význam indexů: c = concrete (beton), u = ultimate (mezní), s = steel (ocel), y = yield (doslova plastické tečení, yield point = mez kluzu), d = design (návrhový), E = effect (účinek, míněno účinek zatížení), R = resistance (odolnost, únosnost)

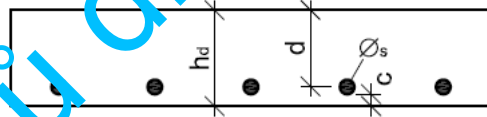
Návrh výztuže desky

- Vyjdeme z momentů stanovených dříve – pozor, uvedený zjednodušený postup výpočtu momentů lze užít jen pro spojité desky stejných rozpětí a zatížení. Navrhujeme výztuž na extrémní hodnoty momentů v **krajním poli** a **přilehlé podpoře** i ve **vnitřním poli** a **přilehlé podpoře** (tj. provedeme dva návrhy výztuže – viz hodnoty momentů z předchozího cvičení)
- V deskách obvykle počítáme s momenty a plochami výztuže **na 1 bm (běžný metr)** šířky desky. Momenty tedy uvažujeme v [kN.m/m], plochy výztuže udáváme v [mm²/m], resp. v **m²/m** (zápis ve formě uvedené výše). Je zvykem pro označení momentů a ploch vztahených na jednotku (na 1m) používat malá písmena (a_s je plocha tažené výztuže, m ohybový moment (účinek zatížení) a m_{Rd} moment únosnosti).
- Z úvah pod předchozím obrázkem vyplývá, že v mezním stavu únosnosti musí platit

$$m_{Rd} = F_s \cdot z = a_s \cdot f_{yd} \cdot z$$

- Staticky účinnou výšku průřezu d stanovíme jednoduše tak, že od celkové výšky h_d odečteme požadované krytí výztuže c (máte zadáno, obecně je nutno spočítat, což se naučíte v pokročilejších kurzech) a polovinu odhadovaného průměru výztuže $\varnothing_s$ (u desky v této fázi volíme odhadem 8 nebo 10 mm).

$$d = h_d - c - \frac{\varnothing_s}{2}$$

- Vlastní návrh výztuže (tj. návrh průměru výztužných prutů a jejich vzdálenost/počet $\Rightarrow$ plocha výztuže a_s) lze provést několika způsoby

a) odhadem nebo metodou „pokus - omyl“ $\Rightarrow$ ve cvičení nepoužívat

b) **odhadem velikosti ramene vnitřních sil** $z = (0,9 \div 0,95) \cdot d \Rightarrow$ **použijeme ve cvičení**

Jestliže má pro ohybový prvek v MSÚ platit:

$$m_{Rd} = a_s \cdot f_{yd} \cdot z \geq m_{Ed},$$

pak pro plochu výztuže musí platit:

$$a_s \geq \frac{m_{Ed}}{z \cdot f_{yd}} = a_{s,req},$$

kte $a_{s,req}$ je **potřebná plocha výztuže v desce** (index *req* = required – požadovaná).

A právě tuto neznámou hodnotu velikosti ramene vnitřních sil z odhadneme - viz výše.

POZOR: Odhad ramene vnitřních sil z lze použít **pouze pro návrh** plochy výztuže! Při posouzení je vždy potřeba vyčíslit přesnou hodnotu na základě skutečné navržené plochy výztuže a rovnováhy sil v průřezu.

c) stanovením velikosti ramene vnitřních sil z pomocí tabulek (viz pomůcka na webu)

- o stanovíme poměrný moment $\mu = \frac{m_{Ed}}{bd^2 f_{cd}}$
- o z tabulky pro spočtenou hodnotu μ odečteme odpovídající hodnotu součinitele ζ (čteme [zéta], 4. sloupeček tabulky).
- o součinitel ζ vyjadřuje poměrné rameno vnitřních sil (poměr velikosti ramene vnitřních sil ku staticky účinné výšce průřezu) $\zeta = \frac{z}{d}$, takže lze spočítat rameno vnitřních sil jako $z = \zeta d$
- o Dosazením a úpravou již snadno zjistíme, jaká je **potřebná plocha výztuže v desce** (přidáme index *req* = required – požadovaná):

$$a_{s,req} = \frac{m_{Ed}}{\zeta d f_{yd}}$$

⇒ Tento postup si prozatím necháme „v záloze“ a použijeme ho až při návrhu výztuže trámu.

d) Hodnotu požadované plochy výztuže $a_{s,req}$ lze ale stanovit i přímo ze vztahu (bude vysvětleno na přednášce):

$$a_{s,req} = \frac{b d f_{cd}}{f_{yd}} \left(1 - \sqrt{1 - \frac{z m_{Ed}}{b d^2 f_{cd}}} \right)$$

⇒ Tento postup je vhodný pro případ počítačového zprogramování postupu návrhu výztuže, ale ve cvičení ho prozatím nepoužívejte!!!

- Plocha jednoho profilu výztuže je:

$$a_{s1} = \pi \cdot \left(\frac{\varnothing_s}{2} \right)^2$$

- Skutečná plocha výztuže v průřezu (index *prov* = provided – poskytnutá):

$$a_{s,prov} = a_{s1} \cdot \frac{1000}{s} \geq a_{s,req}$$

kde s je narytovaná osová vzdálenost (rozteče) výztuží v [mm]

- Na konci návrhu bude v rámečku zřetelně napsáno:

„Návrh: Ø ... po ... mm ($a_{s,prov} = \dots \text{ mm}^2/\text{m}$)“, tedy např.:

Návrh: Ø 10 mm po 150 mm ($a_{s,prov} = 520 \text{ mm}^2/\text{m}$)

- Rozteče zaokrouhlujeme na 5 nebo 10 mm dolů (pro návrh lze využít tabulku ploch výztuže).

- Vždy je více možností, jak výztuž navrhnout. Platí, že je **vhodnější navrhnout větší počet menších profilů** než menší počet větších profilů (*Příklad*: Je-li $a_{s,req} = 400 \text{ mm}^2/\text{m}$, je vhodnější navrhnout Ø8 po 125 mm než Ø12 po 250 mm, ačkoliv z hlediska únosnosti vyhoví oba návrhy). Důvody budou vysvětleny v přednáškách, souvisí s mezními stavy použitelnosti (velikost průhybů, šířka trhlin).

Pro nosnou výztuž ale nenavrhujte profil menší než 8 mm.

Konstrukční zásady

- Ještě před posouzením je vhodné ověřit, zda návrh splňuje podmínky **konstrukčních zásad**, které jsou stanoveny normou.
- Pokud tyto podmínky nejsou splněny, návrh **nevyhovuje!** Je potřeba jej upravit, i kdyby při posouzení vyhověl.
- Aby nedošlo k nevhodnému porušení prvku **křehkým lomem** v okamžiku vzniku prvních trhlin (porušení bez varování, přetržení výztuže), musí být navržená plocha výztuže **větší než minimální**:

$$a_{s,prov} \geq a_{s,min} = \max \left(0,26 \frac{f_{ctm}}{f_{yk}} bd; 0,0013bd \right)$$

kde f_{yk} je charakteristická mez kluzu oceli (pro výztuž B 500 B: $f_{yk} = 500$ MPa),
 f_{ctm} je střední hodnota tahové pevnosti betonu (viz tabulka na webu, index $t =$ tensile – tahová),
 d je staticky účinná výška průřezu (pokud jsme navrhli jiný profil, než jsme odhadovali, je nutno hodnotu d přepočítat),
ostatní viz předchozí výklad.

- Aby bylo umožněno **dostatečné probetonování** konstrukce a aby byl návrh hospodárný, musí být plocha výztuže **menší než maximální**:

$$a_{s,prov} \leq a_{s,max} = 0,04bh$$

Pozn.: u plných (nevylehčených) desek a trámů obdélníkových průřezů není tato podmínka rozhodující, max. vyztužení je omezeno omezením hodnoty výšky tlačené oblasti x . Proto výše uvedenou kontrolu max. vyztužení ve cvičení neověřujte.

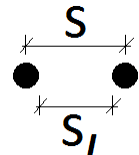
- Nesmí být překročena určitá **maximální osová vzdálenost** mezi jednotlivými pruty, aby bylo zajištěno **rovnoměrné spolupůsobení** výztuže a betonu. Pro osovou vzdálenost s nosné výztuže v desce musí platit:

$$s \leq \min(2h; 250 \text{ mm})$$

- Zároveň musí být dodržena určitá **minimální světlá vzdálenost** mezi jednotlivými pruty (kvůli dobrému probetonování). Je-li navržena osová rozteč prutů s , pak pro světlou vzdálenost s_l musí platit (tato zásada u desek nerozhoduje, je důležitá pro trámy):

$$s_l \geq \max(20 \text{ mm}; 1,2\varnothing_s; D_{max} + 5 \text{ mm})$$

D_{max} je velikost největšího zrna kameniva v betonu; zvolte 16 nebo 22 mm.

Pozn.: U desek toto kritérium obvykle není rozhodující (s výjimkou míst s lokálně zesílenou výztuží) - ve cvičení u desek neověřujte. Z důvodu pracnosti provádění se však nedoporučuje ve větším rozsahu rozmisťovat pruty výztuže v osových vzdálenostech menších než 100 mm.

- Pokud některá zásada není splněna, je nutno **návrh upravit** tak, aby všem zásadám vyhověl.

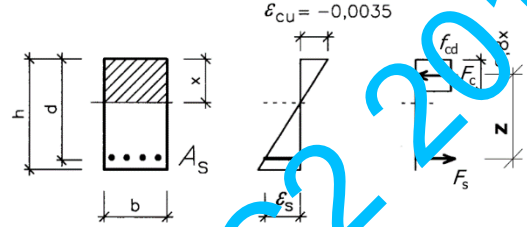
Posouzení navržené výztuže desky

- Jak bylo uvedeno v části „Působení ŽB průřezu“, musí být v ohýbaném jednostranně vyztuženém průřezu síly v betonu a tahové výztuži stejně velké. Síla je součinem napětí a plochy. Vyjdeme-li z idealizovaného průběhu napětí, dostaneme:

$$F_c = F_s$$

$$\lambda x \cdot b \cdot \eta f_{cd} = a_{s,prov} \cdot f_{yd}$$

kde η je pro betony třídy C50/60 a nižší rovno 1,0,
 λ je pro betony třídy C50/60 a nižší rovno 0,8,
 b je šířka tlacené části průřezu, pro desky uvažujeme 1000 mm,

- Jednoduchou úpravou a dosazením dostaneme vztah pro **výšku tlacivé oblasti**:

$$x = \frac{a_{s,prov} \cdot f_{yd}}{0,8 \cdot b \cdot f_{cd}}$$

- Z obrázku v části „Působení ŽB průřezu“ lze odvodit, že **skloněná velikost ramene vnitřních sil** pro navrženou výztuž je:

$$z = d - 0,4x$$

- Moment únosnosti** průřezu pak je:

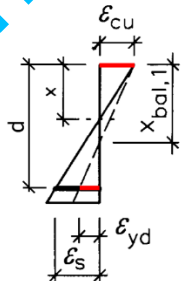
$$m_{Rd} = a_{s,prov} \cdot f_{yd} \cdot z$$

- Konstrukce vyhoví, pokud:**

$$m_{Rd} \geq m_{Ed}$$

- Nyní je ještě třeba **ověřit**, zda je splněn **předpoklad** o dostatečném poměrném přetvoření výztuže ($\epsilon_s \geq \epsilon_{yd}$), na kterém je celý náš výpočet založen. Pokud by tento předpoklad splněn nebyl, ocel by v mezním stavu únosnosti průřezu nebyla za mezí kluzu. To by znamenalo, že porušení prvku by nastalo třením betonu bez výrazného protažení výztuže a vzniku širokých trhlin v taženém betonu. Neplatil by předpoklad, že napětí ve výztuži $\sigma_s = f_{yd}$ a konstrukce by před porušením nevyhověla. Zároveň by neplatily výše uvedené výpočetní vztahy.

- Budeme-li uvažovat **limitní stav** $\epsilon_s = \epsilon_{yd}$ a vyjdeme z podobnosti trojúhelníků přetvoření, pak odvodíme:

$$\frac{\epsilon_{cu}}{x_{bal,1}} = \frac{\epsilon_{yd}}{d - x_{bal,1}}$$

$$\epsilon_{cu} (d - x_{bal,1}) = \epsilon_{yd} x_{bal,1}$$

$$\frac{x_{bal,1}}{d} = \frac{\epsilon_{cu}}{\epsilon_{cu} + \epsilon_{yd}}$$

- Mezní přetvoření betonu uvažujeme 0,0035. Přetvoření oceli B 500 na mezi kluzu je:

$$\epsilon_{yd} = \frac{f_{yd}}{E_s} = \frac{435}{200000} = 0,002175$$

Po dosazení můžeme definovat **limitní hodnotu poměrné výšky tlačené oblasti** $\xi_{bal,1}$ (čteme [ksi] balanční):

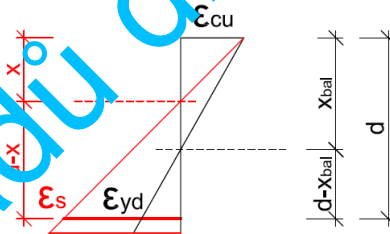
$$\xi_{bal,1} = \frac{x_{bal,1}}{d} = 0,617$$

- To znamená, že výška tlačené oblasti smí být maximálně 61,7 % účinné výšky průřezu, aby byla výztuž v mezním stavu únosnosti průřezu za mezí kluzu. Z určitých důvodů, které budou vysvětleny na přednášce a v navazujících kurzech, však omezujeme tuto hodnotu ještě přísněji – alespoň na 45 % (a někdy i na nižší úroveň).
- V našem cvičení tedy ověříme, že **poměrná výška tlačené oblasti** ξ splňuje podmínku:

$$\xi = \frac{x}{d} \leq \xi_{max} = 0,45$$

- Rozumná hodnota ξ pro desky je orientačně 0,10 - 0,15, pro trámy 0,15 - 0,40.
- Na webu najdete vzorový výpočet výztuže ohýbaného prvku.
- Pro jeden z průřezů **přímo spočítejte** hodnotu ε_s , s ověřením, že $\varepsilon_s > \varepsilon_{yd}$ a nakreslete v měřítku průběh přetvoření po průřezu.
  - výpočet ε_s z podobnosti trojúhelníků:

$$\frac{\varepsilon_s}{d-x} = \frac{\varepsilon_{cu}}{x}$$

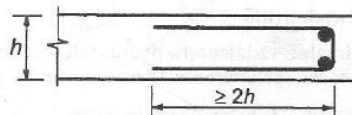
Návrh konstrukční výztuže desky

- U jednosměrně pnutých desek se **hlavní (nosná) tahová výztuž** navrhuje pouze v jednom směru – směru pnutí mezi podporami. Návrh hlavní výztuže je popsán výše, kromě této výztuže je v desce vždy ještě další výztuž. Ta se nenavrhuje výpočtem na hodnoty vnitřních sil od účinku zatížení, ale návrh musí být v souladu s pravidly norem (konstrukčních zásad), a proto se označuje jako **výztuž konstrukční**. Dále jsou popsány typy konstrukční výztuže, které navrhne v dané desce.
- Kolmo na nosnou výztuž desky je tzv. **rozdělovací výztuž** – zajišťuje roznášení namáhání v kolmém směru (především namáhání od lokálních břemen), zmenšuje účinky objemových změn betonu (teplotní změny, dotvarování, smršťování). Pro plochu a osové vzdálenosti prutů rozdělovací výztuže platí:

$$a_{s,roz} \geq 0,25a_{s,prov}$$

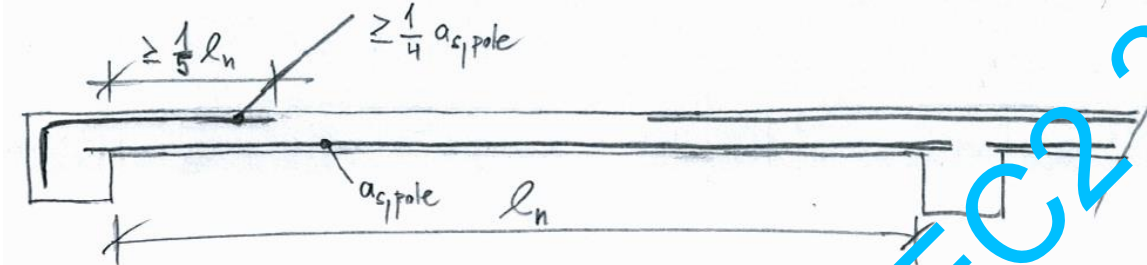
$$s_{roz} \leq \min(3h; 400 \text{ mm})$$

Okrajová (lemovací) výztuž se vkládá na volném okraji desky nebo okolo otvorů. Z hlediska plochy výztuže (průměr a vzdálenosti prutů) obvykle odpovídá výztuži, na kterou navazuje, její min. délka (zakotvení) se řídí následujícím obrázkem:

- **Horní výztuž desky v oblasti uložení na zděnou stěnu nebo okrajový trám**

Ačkoliv z výpočtu vychází v krajní podpoře nulový moment (podpora idealizována jako kloub), deska je ve skutečnosti částečně upnuta (věnc + přitížení stěnou 2NP), takže při horním povrchu dochází ke vzniku tahových napětí. Plocha horní výztuže v tomto místě musí mít plochu větší než $\frac{1}{4}$ plochy výztuže v přilehlém poli a musí zasahovat alespoň do $\frac{1}{5}$ přilehlého pole (viz OBR.).

Výztuž musí zároveň splňovat konstrukční zásady pro nosnou výztuž (profil min. 8 mm, $s < s_{max}$, $a_s > a_{s,min}$).

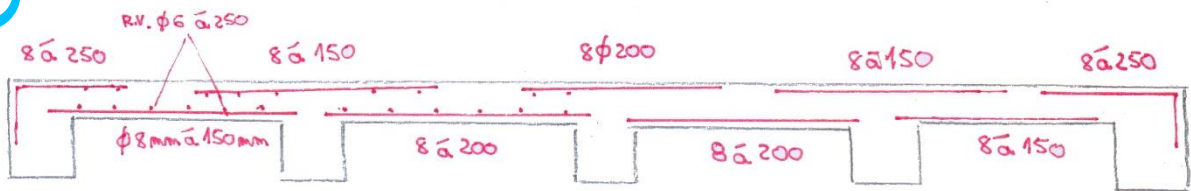
Jelikož ve cvičení neznáme tuhost věnce ani míru přitížení stěnami vyššího podlaží, navrhnete tuto výztuž v ploše min. $\frac{1}{2} * a_{s,pole}$. Výztuž konstrukčně stykujte (nebo sjednoťte) s horní výztuží desky nad vnitřním trámem.

Stejnou výztuž (profil, rozteče) použijte i v místě uložení desky na stěny v kolmém směru (stěny rovnoběžné se směrem pnutí desky).

Postup výpočtu v DCV – shrnutí

- Navrhnete výztuž v desce v rozhodujících průřezích (tj. pro oba návrhové momenty). Pro návrh (nikoli posouzení!!!) použijte odhad ramene vnitřních sil $z = (0,9 \div 0,95) \cdot d$. V případě malých rozdílů možné oba návrhy po konzultaci se cvičícím sjednotit (konečný návrh na větší z hodnot momentů).
- Pro každý návrh zkontrolujte dodržení konstrukčních zásad. Pokud kterákoliv konstrukční zásada není dodržena, návrh je nutno upravit.
- Navrženou výztuž posuďte. Velikost ramene vnitřních sil pro posouzení je vždy nutné stanovit přímým výpočtem (tj. z rovnováhy sil výpočet x a výpočet z).
- Z cvičných úvoly: pro jeden z průřezů spočítejte ϵ_s , zkontrolujte, zda $\epsilon_s > \epsilon_{yd}$ a v měřítku nakreslete průběh přetvoření po průřezu.
- Navrhnete konstrukční výztuž (rozdělovací, lemovací, v krajní podpoře desky).
- Přímou pod statický výpočet nakreslete do řezu deskou schéma vyztužení desky s popisem, co která výztuž představuje (např. $\emptyset 8$ mm po 150 mm, $\emptyset 6$ mm po 250 mm, ...).

- např.:

- Nakreslete výkres výztuže desky (příští cvičení).